

Załącznik nr 2
do wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego

Dr Marcin Kałduński
Katedra Prawa Międzynarodowego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Mikołaja Kopernika

AUTOREFERAT
przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

1. Imię i nazwisko:

MARCIN KAŁDUŃSKI

2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe:

2001 – magister prawa – Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika,
18 marca 2001 r.

2005 – doktor nauk prawnych uzyskany na mocy Uchwały Rady Wydziału Prawa
i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika z 21 czerwca 2005 r. na podstawie
rozprawy doktorskiej pt. *Klauzula największego uprzywilejowania* (Promotor: Prof. dr
hab. T. Wasilewski; Recenzenci: Prof. dr hab. J. Gilas, Dr hab. T. Gadkowski, prof.
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza).

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

Od 2005 – adiunkt w Katedrze Prawa Międzynarodowego Wydziału Prawa i Administracji
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

4. Wskazanie osiągnięcia o którym mowa w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311):

a) tytuł osiągnięcia naukowego:

Zasada dobrej wiary w prawie międzynarodowym.

b) autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy:

Marcin Kałduński, *Zasada dobrej wiary w prawie międzynarodowym*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017, ISBN: 978-83-255-9708-5, ss. CXXXIV, 501.

Recenzenci wydawniczy: Prof. dr hab. W. Czapliński, Prof. dr hab. J. Gilas.

c) omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania:

Cel, tezy i założenia pracy

Przedstawiana monografia z zakresu prawa międzynarodowego publicznego dotyczy zasady dobrej wiary w prawie międzynarodowym. Jest to rezultat kilkuletnich badań przeprowadzonych w ramach projektu pt. *Ochrona uzasadnionych oczekiwań w międzynarodowym prawie inwestycyjnym* sfinansowanego przez Narodowe Centrum Nauki. Przewodnym zamierzeniem pracy jest analiza prawna zasady dobrej wiary w prawie międzynarodowym. Stanowi ona podstawowy problem badawczy. Dobra wiara jest pojęciem kontrowersyjnym, wokół którego narosło wiele odmiennych i często sprzecznych ze sobą poglądów. Toteż celem pracy było przedstawienie kompleksowej i spójnej koncepcji zasady dobrej wiary w prawie międzynarodowym. Przede wszystkim dobra wiara została zaprezentowana jako zasada regulująca prawo międzynarodowe, zapewniająca mu spójność i systemowe uporządkowanie dzięki uzasadnieniu trwałości i skuteczności zobowiązań międzynarodowych.

Tak postawione problem i cel monografii implikowały wiele zagadnień szczegółowych. Można je sformułować i skonkretyzować w formie kilku pytań. Po pierwsze, jaki jest status normatywny zasady dobrej wiary w prawie międzynarodowym? Po drugie, jaka jest treść

dobrej wiary? Po trzecie, czy można mówić o jej obiektywnym i subiektywnym aspekcie? Po czwarte, czy i dla jakich norm prawnych podstawę może stanowić zasada dobrej wiary? Po piąte, jakie występują związki między zasadą dobrej wiary i ochroną uzasadnionych oczekiwań?

Tezą główną pracy jest twierdzenie, że zasada dobrej wiary chroni uzasadnione oczekiwania podmiotów prawa międzynarodowego. Zasada ta stanowi fundament ochrony tychże oczekiwań. Będąc normą o charakterze ogólnym, konkretyzuje się w innych normach prawa międzynarodowego, które zabezpieczają ochronę tych oczekiwań oraz skuteczność i trwałość zobowiązań międzynarodowych. Druga teza pracy stanowi, że zasada dobrej wiary to metazasada prawa międzynarodowego wchodząca w skład zasad ogólnych prawa w rozumieniu art. 38 ust. 1 lit. c Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości. Metazasada – w rozumieniu przyjętym i szerzej wyjaśnionym we wprowadzeniu – nie stanowi reguły pierwotnej, gdyż nie ustanawia konkretnych praw i obowiązków podmiotu prawa. Decyduje ona o tym, kiedy podmioty przez swoje zachowanie mogą doprowadzić do powstania, zmiany lub wygaśnięcia reguł pierwotnych. Metazasada może stanowić podstawę uzasadnienia innych norm prawa międzynarodowego, które są jej konsekwencją. Trzecią tezą monografii jest twierdzenie, że zasada dobrej wiary to podstawa uzasadnienia innych norm prawa międzynarodowego. Nie stanowi za to ich podstawy obowiązywania. Przykładowo, w 1974 r. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości uznał, że zasada *pacta sunt servanda* jest oparta na zasadzie dobrej wiary (*Nuclear Tests (Australia v. France)*, par. 46; *Nuclear Tests (New Zealand v. France)*, par. 49).

Układ i treść pracy

Analizę otwiera I rozdział poświęcony zasadzie dobrej wiary w klasycznej doktrynie prawa narodów. Dobra wiara ma pozapozytywistyczny rodowód. W prawie rzymskim wynikała z religijnej i moralnej *fides* oraz prawa naturalnego, którego pojęcie i istotę zaczerpnięto z filozofii greckiej. Nakazywała wierność i lojalność względem partnera oraz wymagała starannego i uczciwego postępowania. *Bona fides* była ujmowana jako obiektywna podstawa, która zabezpieczała zaufanie do danego słowa (element bierny) i domagała się jego dochowania (element czynny). *Bona fides* oznaczała także subiektywne przekonanie, że postępuje się zgodnie z prawem. Rzymska dobra wiara została następnie przejęta przez chrześcijaństwo oraz doktryny prawa naturalnego. Temat dotrzymania danego słowa, dochowania wiary i dobrej wiary poruszali m.in. Paweł Włodkowiec, Stanisław ze

Skarbimierza, Francisco de Vitoria, Francisco Suarez, Pierro Belli, Balthazar Ayala, Albericus Gentilis, Hugo Grotius, Richard Zouche, Samuel Pufendorf, Emer de Vattel, Samuel Rachel, Johann Wolfgang Textor, Corenelius van Bynkershoek oraz Christian Friedrich Wolff. Ojcowie prawa narodów ujmowali dobrą wiarę jako: 1) zasadę stanowiącą podstawę przyrzeczeń i traktatów, bez której nie byłoby stosunków między narodami, oraz 2) standard oceny postępowania państw przy wykonywaniu i interpretacji powziętych zobowiązań.

W II rozdziale autor podjął problematykę zasady dobrej wiary w świetle źródeł prawa międzynarodowego. Głównym zagadnieniem tej części była wstępna identyfikacja statusu normatywnego zasady dobrej wiary oraz wykazanie, że metazasady mogą być zaliczone do katalogu zasad ogólnych prawa, a dobrym kandydatem do tego miana jest zasada dobrej wiary. Po pierwsze, autor przeanalizował podstawowe umowy dla społeczności międzynarodowej. Zgodnie z art. 2 ust. 2 Karty Narodów Zjednoczonych: „w celu zapewnienia wszystkim członkom praw i korzyści, wynikających z przynależności do Organizacji, wszyscy oni wykonywać będą w dobrej wierze zobowiązania przyjęte zgodnie z niniejszą Kartą”. Konwencja wiedeńska o prawie traktatów z 1969 r. odwołuje się do dobrej wiary pięciokrotnie, bo w preambule, art. 26, 31, 46 i 69. Co istotne, w ust. 3 preambuły państwa-strony Konwencji stwierdziły, że: „zasady dobrowolnej zgody i dobrej wiary oraz reguła *pacta sunt servanda* są powszechnie uznane”. Dobra wiara występuje również w innych umowach wielostronnych. Między innymi do dobrej wiary odwołano się w art. 300 Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza z 1982 r. oraz w art. VI Traktatu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej z 1969 r., który zobowiązuje strony do prowadzenia rokowań w dobrej wierze nad rozbrojeniem jądrowym. Dobra wiara została również przywołana w prawie Światowej Organizacji Handlu, a zwłaszcza w Porozumieniu w sprawie zasad i procedur regulujących rozstrzygnięcie sporów (np. art. 3 ust. 10). Odwołanie do niej znaleźć można także w postanowieniach poświęconych postępowaniu przed sądami i trybunałami międzynarodowymi, przykładowo, w art. 37 I Konwencji haskiej o pokojowym rozstrzygnięciu sporów międzynarodowych z 1907 r.

Kolejny obszar badań stanowi orzecznictwo oraz poglądy znawców prawa. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości przyjmuje, że dobra wiara jest zasadą ogólną prawa międzynarodowego. Większość uczonych twierdzi, że dobra wiara to zasada ogólna prawa w rozumieniu art. 38 ust. 1 lit. c Statutu MTS i może być traktowana jako reguła rozumowania prawniczego, zasada prawa naturalnego, zasada niezbędna dla funkcjonowania każdego systemu prawnego lub też zasada wywiedziona z ogólnej koncepcji (idei) prawa. Inny licznie reprezentowany pogląd głosi, że dobra wiara stanowi zasadę wywiedzioną z krajowych porządków prawnych, czego dowodzi m.in. polski (m.in. art. 5 i 7), francuski (m.in. art. 1134)

oraz niemiecki (§ 242 i 932) kodeks cywilny. Na tej podstawie przyjęto, że dobra wiara może funkcjonować jako niezależna zasada lub składnik innych norm, takich jak zasady wykonywania i interpretacji zobowiązań w dobrej wierze. Ponadto z analizy źródeł prawa międzynarodowego wyłonił się wstępny obraz dobrej wiary jako zasady mającej charakter strukturalny i normotwórczy. Zasada dobrej wiary reguluje stosunki międzynarodowe. Rządzi powstaniem, wykonywaniem i interpretacją zobowiązań. Sama w sobie nie stanowi jednak ich źródła. Jest to norma o źródłach, a nie norma-źródło zobowiązań.

Wnioski sformułowane w dwóch pierwszych rozdziałach zostały częściowo zweryfikowane i rozwinięte w rozdziale III. Ponadto w tej części podjęto szerszą refleksję nad zasadą dobrej wiary i ochroną uzasadnionych oczekiwań. Ustalono, że zasada dobrej wiary to norma moralna, logiczna i prawna. Oznacza ona wiarę i zaufanie niezbędne w stosunkach międzynarodowych. Wymaga od podmiotów tego prawa wiernego, lojalnego, uczciwego, starannego i rozsądnego postępowania. Ponieważ jest normą strukturalną, nie może być uznawana za normę *ius cogens*, jako że do katalogu norm bezwzględnie obowiązujących mogą wchodzić jedynie normy materialnoprawne. Dobra wiara, stanowiąc zasadę ogólną prawa, czerpiącą z moralności i etyki, sprawia, że prawo międzynarodowe jest oparte na wartościach etycznych i moralnych takich jak lojalność, staranność, uczciwość, wierność i zaufanie. Toteż jawi się ona jako pomost między prawem a systemem norm pozaprawnych. Dzięki temu przenika całe prawo międzynarodowe i nadaje mu swoiste zabarwienie o etycznej i moralnej treści. Jednocześnie powoduje ona uelastyczenie prawa pozytywnego i nadanie mu dynamicznego charakteru, pozwalającego na rozwój, bez każdorazowej ingerencji państw. W efekcie zasada dobrej wiary wartościuje postępowanie podmiotów i wskazuje, które jest etyczne i moralne, a które nie; które jest naganne, a które zabezpiecza dwie podstawowe wartości prawa międzynarodowego, jakimi są pokój i sprawiedliwość.

Dobłą wiarę można ukazać od strony czynnej i biernej. Pierwsza z nich domaga się wypełnienia wyrażonej woli (dochowania danego słowa, dochowania wiary), wierności i lojalności wobec drugiej strony oraz uczciwego, starannego i rozsądnego postępowania. Bierna dobra wiara to zaufanie do danego słowa, z którego formują się uzasadnione oczekiwania. Przeprowadzona analiza wykazała również zasadność i celowość wyróżnienia obiektywnego i subiektywnego aspektu dobrej wiary, a także – na tym tle – obiektywnej dobrej wiary w ujęciu pozytywnym i negatywnym oraz obiektywno-subiektywnego standardu dobrej wiary. W związku z tym autor zaproponował następującą klasyfikację analizowanej zasady:

- 1) dobra wiara w aspekcie obiektywnym – nie zależy od stanów psychologicznych podmiotów prawa. Jest to zasada, która od strony biernej oznacza zaufanie do danego

słowa, a od strony czynnej wypełnienie wyrażonej woli (dochowanie danego słowa, dochowanie wiary), wierność i lojalność względem drugiej strony oraz uczciwe, staranne i rozsądne postępowanie, co w konsekwencji prowadzi do ochrony uzasadnionych oczekiwań. Obiektywna dobra wiara zapewnia trwałość i skuteczność zobowiązań. Reguluje powstanie, stosowanie i wygaśnięcie zobowiązań oraz stanowi zasadę będącą podstawą uzasadnienia innych norm (metazasadę). Takie rozumienie dobrej wiary pozwoliło wyróżnić dwa ujęcia:

a) pozytywna dobra wiara zabezpiecza skuteczność i trwałość zobowiązań międzynarodowych na skutek regulowania ich powstania, obowiązywania i wygaśnięcia. W tym ujęciu zasada dobrej wiary stanowi podstawę dla zasady dotrzymania zobowiązań (*obligationes sunt servandae*), a w związku z tym dla przeanalizowanych w rozdziale IV zasad: 1) *pacta sunt servanda*, 2) *consuetudo, sicut ius accepta, servanda est*, 3) *acta sunt servanda*, 4) *estoppel*, oraz 5) przyzwolenia;

b) negatywna dobra wiara zabezpiecza skuteczność i trwałość zobowiązań poprzez domaganie się wierności i lojalności wobec drugiej strony oraz uczciwego, starannego i rozsądnego wykonywania zobowiązań. Podmiot jest uprawniony oczekiwać od swojego partnera prawidłowej realizacji zobowiązania. Negatywna dobra wiara przeciwstawia się korzystaniu z prawa lub zaspokojeniu roszczenia w sytuacji, w której postępowanie podmiotu nie zasługuje na ochronę prawną. Jej główne przejawy to zasada zakazująca nadużycia prawa i zasada czystych rąk omówione w rozdziale V.

Zgodnie z powyższym negatywna dobra wiara polega na nieczynieniu tego, co sprzeciwia się dobrej wierze, podczas gdy pozytywna dobra wiara stanowi, kiedy zachowanie podmiotu wywołuje skutki prawne poprzez powstanie, zmianę lub wygaśnięcie zobowiązania;

2) dobra wiara w aspekcie subiektywnym (psychologicznym) – oznacza rzeczywisty i wewnętrzny stan świadomości polegający na błędnym przekonaniu o istnieniu lub prawidłowym wykonywaniu pewnego prawa, kompetencji lub stosunku prawnego, a w rezultacie o skutkach prawnych danej sytuacji. Chodzi tutaj zatem o element wewnętrzny (subiektywny). Przeciwnieństwem subiektywnej dobrej wiary jest zła wiara. Subiektywna dobra wiara ma niewielkie znaczenie. Pewną rolę odgrywa w przypadku zasiedzenia, nieważności traktatów i prawa o odpowiedzialności międzynarodowej. W prawie międzynarodowym funkcjonuje ponadto domniemanie dobrej wiary (rozdział VII);

3) dobra wiara obiektywno-subiektywna – łączy w sobie obydwa aspekty dobrej wiary przy wykonywaniu i interpretacji zobowiązań. W ten sposób nakazuje wierność i lojalność

wobec drugiej strony, uczciwe i staranne wykonanie zobowiązania (element obiektywny) oraz implikuje wewnętrzne przekonanie podmiotu, że ten postępuje zgodnie z zobowiązaniem, obejmujące intencję wykonania zobowiązania (element subiektywny). Stanowi zatem kryterium etycznej i moralnej oceny sposobu wykonania i interpretacji zobowiązania przez jego stronę i jednocześnie nakreśla wzorzec postępowania dla tej strony. Znaczenie mają intencje stron, cel i litera zobowiązania. W tym ujęciu zasada dobrej wiary przekształca się w przeanalizowany w rozdziale VI standard i wchodzi w skład innych norm, stanowiąc ich akcesoryjny i uzupełniający składnik. W ten sposób trzy cechy standardu (ogólność, niedookreśloność i zewnętrżność) budują most między światem faktów, światem prawa i światem wartości.

Tak opracowana klasyfikacja dobrej wiary umożliwiła analizę kluczowego dla całej pracy pojęcia i konstrukcji uzasadnionych oczekiwań. Doprowadziło ona do konkluzji, że są to oczekiwania wytworzone przez zachowanie podmiotu prawa, wyrażające jego wolę, co do postępowania tegoż podmiotu w przyszłości, wchodzące w obszar interesów drugiego podmiotu, który to zachowanie przyjął do wiadomości i jemu następnie zawierzył. Uzasadnione oczekiwania są zatem rezultatem zawierzenia przez drugi podmiot zachowaniu pierwszego. Do powstania uzasadnionych oczekiwań konieczne jest, aby na podstawie zachowania pierwszego podmiotu możliwe było ustalenie jednoznacznego i konkretnego zachowania tego podmiotu w przyszłości. Ich treść jest zawarta w zobowiązaniu. Chroniona jest przy tym bierna a nie czynna dobra wiara. Zgodnie z powyższym dla wytworzenia uzasadnionych oczekiwań niezbędne jest:

- 1) jasne i bezwarunkowe zachowanie się pierwszego podmiotu, wyrażające jego wolę względem drugiego podmiotu i wchodzące w sferę jego interesów;
- 2) przyjęcie do wiadomości przez drugi podmiot tego zachowania;
- 3) zawierzenie przez drugi podmiot temu zachowaniu (bierna dobra wiara);
- 4) postępowanie drugiego podmiotu w dobrej wierze.

Cechy tak rozumianej ochrony uzasadnionych oczekiwań są następujące:

- 1) zapewnienie zgodności deklarowanego i rzeczywistego zachowania; jedności słów, czynów i intencji z późniejszymi słowami, czynami i intencjami;
- 2) promowanie stałości, spójności i trwałości zachowania oraz sprzeciwianie się zmienności i chwiejności postępowania podmiotów prawa;
- 3) zapewnienie przewidywalności, stabilności i bezpieczeństwa prawnego.

Na powstanie uzasadnionych oczekiwań nie mają wpływu subiektywne odczucia podmiotu. Oznacza to, że świadomość organów państwa (element psychologiczny) i jego

intencje bada się poprzez zewnętrzne przejawy działalności organów tego państwa. Stąd powstanie i wykonywanie zobowiązań nie opiera się na subiektywnym nastawieniu strony zobowiązania (to jest na tym, co strona uważa za postępowanie w dobrej wierze), a na obiektywnych, zewnętrznych kryteriach.

Przedstawione powyżej związki zasady dobrej wiary z innymi normami można najlepiej opisać na przykładzie *pacta sunt servanda* i całego prawa traktatów rozważanego zwłaszcza w ostatnim rozdziale pracy. Jak starano się wykazać, zasada dobrej wiary to podstawa uzasadniająca *pacta sunt servanda*, która zgodnie z orzecznictwem MTS sprawia, że umowy prawnie wiążą ich strony. Jednocześnie zasada wskazuje granice, poza którymi obowiązywanie *pacta* się kończy, czego przykładem jest wywodząca się niej klauzula *rebus sic stantibus*. Zasada dobrej wiary reguluje zawieranie, stosowanie i wygaśnięcie traktatów. Wyrażenie woli sygnalizuje drugiej stronie chęć związania prawnego, a to rodzi w niej wiarę i zaufanie, które prowadzą do wykształcenia uzasadnionych oczekiwań. Ochronie podlega aspekt bierny dobrej wiary, uzasadnione oczekiwania, które są skutkiem zawierzenia zachowaniu podmiotu prawa. W układzie bilateralnym druga strona może oczekiwać, że jej partner składa ofertę w dobrej wierze, a przyjmując do wiadomości te propozycje, zawierając im i wyrażając dla nich akceptację, tworzy więź prawną między stronami, która przybiera postać umowy. Skoro w procesie zawarcia umowy strony składały wzajemnie oferty i je akceptowały, to jednocześnie uzyskały uzasadnione oczekiwania co do wzajemnego dochowania danego słowa. Dotyczy to przyszłego zachowania w określonym czasie i miejscu zgodnie z postanowieniami umowy. Nabycie tych oczekiwań będzie uzależnione od wzajemnego zawierzenia i wyrażenia akceptacji dla propozycji drugiej strony. Tak wykształcone uzasadnione oczekiwania są chronione zasadą dobrej wiary.

Dobra wiara nadto kontroluje negocjacje traktatowe, kiedy te dotyczą rozstrzygnięcia sporu międzynarodowego lub kiedy strony wiąże *pactum de negotiando* albo *pactum de contrahendo*. Reguluje również te rokowania poprzez przepisy dotyczące nieważności traktatów, które temporalnie dotyczą fazy zawierania umów. Przesłanki nieważności są skonstruowane w taki sposób, aby chronić stronę postępującą w dobrej wierze i pozbawiać ochrony tę postępującą w złej wierze. W szczególności oszustwo i przekupstwo dokonane w czasie negocjacji traktatu stanowią przejaw złej wiary, co skutkuje tym, że strona oszukana lub przekupiona ma prawo do unieważnienia swojej zgody na związanie się traktatem. Zasada stanowi także podstawę uzasadniająca zakaz udaremniania przedmiotu i celu umowy, który współcześnie obejmuje okres od podpisania umowy do jej wejścia w życie. Rządzi wykonaniem i interpretacją traktatów i w tym kontekście przekształca się w opisany wyżej

obiektywno-subiektywny standard. Na podstawie tych i innych wniosków przedstawionych w pracy autor uznał, że zasada dobrej wiary to podstawowa zasada prawa traktatów. Usunięcie dobrej wiary z prawa międzynarodowego spowoduje likwidację podstawy, dla której umowy mają być przestrzegane i prawidłowo wykonywane. Ich zawieranie nie miałyby żadnego sensu. Zasada dobrej wiary zapewnia bezpieczeństwo i stabilność stosunków traktatowych oraz zabezpiecza skuteczność i trwałość postanowień umownych. Chroni świętość traktatów i broni je przed próbami jednostronnej rewizji umowy. Domaga się przy tym uczciwego i starannego postępowania, bez ukrytych motywów, fałszu i oszustwa.

Konkluzje

Zasada dobrej wiary to norma prawna zajmująca niederegowalne miejsce w zdecentralizowanym międzynarodowym porządku prawnym, który opiera tworzenie i wykonywanie zobowiązań na woli podmiotów tego prawa. Bez niej nie sposób myśleć o sprawnie funkcjonującym prawie międzynarodowym. Jej obowiązywanie wynika z istoty samego prawa. Mimo że zasada dobrej wiary nie wywodzi się z woli państw i ma wobec niej pierwotny charakter, to jednak kontroluje wolę państw i zabezpiecza w pełni jej realizację zgodnie z intencjami stron oraz celem i literą zobowiązania. Zapewnia ona niezmiennosc raz wyrażonej woli i brak jednostronnej możliwości zmiany lub odrzucenia podjętych zobowiązań. Raz wyrażona wola wiąże, a uprzednio wyrażona wola przeważa nad przyszłą. Późniejsza zmiana woli podmiotu nie może powodować jednostronnego odrzucenia lub zmiany zobowiązania.

Zasada dobrej wiary jest zbyt ogólna w swej naturze, aby nakładać konkretne normatywne wymogi na państwa, lecz mimo to kładzie fundamenty pod inne bardziej szczegółowe normy. Gromadzi i integruje wokół siebie normy prawne, wiążąc je ze sobą treściowo i aksjologicznie. Sprzyja to postrzeganiu prawa międzynarodowego jako zwartej i spójnej całości uporządkowanej według określonych zasad. Dzięki takiej perspektywie prawo międzynarodowe należy ujmować jako zorganizowany i uporządkowany zespół norm prawnych, między którymi istnieją celowe relacje. Jest to porządek prawny, który przypomina system prawa, a nie przypadkowy i chaotyczny zespół norm. Z kolei pominięcie zasady dobrej wiary rozszczełnia międzynarodowy porządek prawny i sprawia, że postrzega się go jako zbiór przypadkowych i nieuporządkowanych norm. W związku z tym zasada dobrej wiary jest zasadą, która posiada charakter strukturalny i pozwala myśleć o prawie międzynarodowym w systemowy sposób. Nie jest to norma-źródło zobowiązań państw, lecz norma o źródłach

zobowiązań. Wyjaśnia i uzasadnia trwałość i skuteczność powinności prawnych poprzez ochronę uzasadnionych oczekiwań. Nadaje prawu międzynarodowemu wymiar aksjologiczny, ponieważ ujawnia i realizuje wartości, które inspirują to prawo, stanowiąc ostatecznie jego – nie jedyną – podstawę i sprawiając, że jest to system normatywny. Dlatego należy ją ujmować jako metazasadę prawa międzynarodowego, zaliczaną do katalogu zasad ogólnych prawa.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo – badawczych:

Uwagi wstępne

Szczegółowy wykaz moich publikacji zawiera załącznik nr 4 do wniosku habilitacyjnego. Dorobek ten, oprócz monografii stanowiącej podstawę przewodu habilitacyjnego, obejmuje autorstwo 2 monografii, współautorstwo podręcznika (*Prawo celne międzynarodowe, wspólnotowe, polskie*, red. K. Lasiński-Sulecki, (autorzy: M. Kałduński, K. Lasiński-Sulecki, W. Morawski, M. Śpiewak), Warszawa 2009, 2. wydanie, ss. 380, udział 24%), autorstwo 30 artykułów (z czego 15 stanowi rozdziały w książkach) oraz autorstwo 5 recenzji. Łącznie to 39 publikacji, w tym 10 publikacji w j. angielskim. Oprócz tego jestem także autorem 27 haseł encyklopedycznych, a także kilku opracowań o charakterze popularyzatorskim. Artykuły zostały opublikowane w czasopismach posiadających *impact factor* i znajdujące się na liście Journal Citation Reports (Leiden Journal of International Law, Ocean Development & International Law), jak i innych recenzowanych czasopismach wydawanych w kraju (Comparative Law Review, Europejski Przegląd Sądowy, Kwartalnik Prawa Publicznego, Polish Review of International and European Law, Polish Yearbook of International Law, Prawo Morskie, Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny) oraz zagranicą (International Community Law Review, The Law and Practice of International Courts and Tribunals). Część mojego dorobku ukazała się także w formie części składowych prac zbiorowych.

Dorobek przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora obejmuje autorstwo 1 monografii, 3 artykułów oraz 2 recenzji.

Abstrahując od zasady dobrej wiary – która w latach 2011-2017 stanowiła główny obszar moich badań naukowych – moje zainteresowania badawcze oscylowały w szczególności wokół następujących zagadnień:

1. międzynarodowe prawo gospodarcze (w tym prawo Światowej Organizacji Handlu oraz międzynarodowe prawo inwestycyjne);
2. prawo o immunitacie państwa;
3. prawo delimitacji obszarów morskich.

Międzynarodowe prawo gospodarcze

Pierwszym wyróżnionym przeze mnie obszarem naukowo-badawczym jest międzynarodowe prawo gospodarcze. W ramach studiów doktoranckich podjąłem się przygotowania rozprawy doktorskiej na temat klauzuli największego uprzywilejowania obronionej w czerwcu 2005 r., na którą uzyskałem grant Komisji Badań Naukowych w 2004 r. (nr projektu badawczego 1 H02A 037 28, lata 2005-2007). Na tej podstawie wydałem zmodyfikowaną i rozszerzoną wersję mojego doktoratu (*Klauzula największego uprzywilejowania*, Toruń 2006, ss. 376). Publikacja była poświęcona analizie prawnej klauzuli największego uprzywilejowania ze szczególnym uwzględnieniem prawa WTO. Pokłosem tych prac były również dwa artykuły, w których omówiłem pominięte w monografii aspekty klauzuli w międzynarodowym prawie inwestycyjnym oraz prawie konsularnym (*Ustanowienie jurysdykcji na podstawie klauzuli największego uprzywilejowania. Zasada eiusdem generis*, „Kwartalnik Prawa Publicznego” 2006, nr 2, s. 93-127; *Klauzula największego uprzywilejowania w prawie konsularnym*, w: *Wybrane zagadnienia współczesnego prawa konsularnego (z perspektywy prawa i praktyki międzynarodowej oraz polskiej)*, red. nauk P. Czubik, W. Burek, Kraków 2014, s. 48-59).

Badanie klauzuli największego uprzywilejowania – jednego z podstawowych postanowień umów inwestycyjnych – wzbudziło moje zainteresowanie naukowe całym międzynarodowym prawem inwestycyjnym. Moje badania objęły m.in. zagadnienie ryzyka inwestycyjnego i ochrony uzasadnionych oczekiwań. Do tej pory efektem tych badań są cztery artykuły naukowe (*The Concept of Legitimate Expectations in International Investment Law in the Light of the Sovereign Right to Regulate and the Principle of Pacta Sunt Servanda in Bona Fides*, w: *Księga Pamiątkowa ku czci Profesora Jana Białocerkiewicza*, red. M. Balcerzak, T. Jasudowicz, Toruń 2009, s. 787-813; *The Element of Risk in International Investment Arbitration*, „International Community Law Review” 2011, t. 11, nr 1/2, s. 111-124; *Some Reflections on Arbitration in the Yukos v. The Russian Federation Case*, „Comparative Law Review” 2014, t. 14, s. 141-167; *Principle of Clean Hands and Protection of Human Rights in International Investment Arbitration*, „Polish Review of International and European Law” 2015, t. IV, nr 2, s. 69-101). Wyniki swoich badań omawiałem również na konferencjach

naukowych. Między innymi kwestii ryzyka inwestycyjnego poświęciłem wystąpienie naukowe na konferencji pt. *Sir Hersch Lauterpacht – Lawyer of Two Cultures* zorganizowanej przez Centrum Prawa Międzynarodowego im. Lauterpachta (Uniwersytet w Cambridge) oraz Ambasadę Rzeczypospolitej Polskiej w Londynie (5-6 listopada 2008 r.). Ponadto w 2013 r. uzyskałem grant Narodowego Centrum Nauki na projekt pt. „Ochrona uzasadnionych oczekiwań w międzynarodowym prawie inwestycyjnym”. W związku z nim planuję wydać monografię poświęconą temu problemowi, która ukaże się pod koniec 2017 r.

Praca nad doktoratem stała się również początkiem mojego zainteresowania się prawem WTO. Zagadnienia z nim związane analizowałem także po obronie doktoratu w 2005 r. Dotyczyły one m.in. problematyki źródeł prawa, zasady niedyskryminacji, systemu rozstrzygnięcia sporów (wraz z problemem istnienia precedensu w ramach WTO), subsydiów oraz środków ochronnych. W ramach regulacji handlu światowego najważniejszym jego aspektem stało się dla mnie prawo antydumpingowe, czego wyrazem jest opracowanie pt. *Sprawiedliwość w prawie antydumpingowym Światowej Organizacji Handlu*, Toruń 2010, ss. 412. Monografia ta stała się podstawą mojego pierwszego przewodu habilitacyjnego, który na mój wniosek został umorzony uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji UMK z dnia 16 października 2012 r. Uwagi krytyczne Recenzentów wziąłem pod uwagę przy opracowywaniu monografii będącej podstawą obecnego wniosku habilitacyjnego. Zainteresowanie prawem WTO przełożyło się również na dwie publikacje dotyczące relacji między WTO i Unią Europejską (*Unia Europejska a Światowa Organizacja Handlu (WTO)*, w: *Zarys prawa swobod rynku wewnętrznego Unii Europejskiej*, red. M. K. Kolasieński, Toruń 2013, s. 71-95) oraz dochodzenia roszczeń z tytułu zniweczenia korzyści bez naruszenia zobowiązania (*Roszczenia z tytułu zniweczenia korzyści bez naruszenia zobowiązania w prawie Światowej Organizacji Handlu* (współautor: T. Wasilewski, udział własny: 75%), w: *Ubi ius, ibi remedium. Księga dedykowana pamięci Profesora Jana Kolasy*, red. B. Krzan, Warszawa 2016, s. 565-576).

Prawo o immunitacie państwa

Drugą wyróżnioną tematycznie częścią mojego dorobku naukowego jest problematyka immunitetu państwa. Zagadnieniem tym zainteresowałem się w 2009 r. w kontekście roszczeń indywidualnych kierowanych przeciwko Republice Federalnej Niemiec oraz wniesionej do MTS przez to państwo skargi przeciwko Włochom. Niniejsza problematyka ma również duże znaczenie dla Polski i polskich sądów w kontekście roszczeń związanych z II wojną światową. Immunitet państwa jest regulowany przede wszystkim przez prawo zwyczajowe. W związku z

tym rozciągnąłem swoje badania na teorię źródeł prawa międzynarodowego, a szczególności na teorię prawa zwyczajowego, a każdy z poniższych artykułów poruszał w mniejszym lub większym stopniu te zagadnienia. Pierwszym owocem wspomnianych zainteresowań było moje wystąpienie na seminarium pt. *Polskie roszczenia przeciwko Republice Federalnej Niemiec w świetle prawa międzynarodowego*, które odbyło się w dniu 21 stycznia 2010 r. na UMK i na którym wygłosiłem referat pt. *Pewne uwagi na tle sprawy immunitetu jurysdykcyjnego państwa (Niemcy v. Włochy)*. Kontynuację tych zainteresowań stanowił referat pt. *Immunitet państwa. Nowe tendencje i wyzwania* wygłoszony na Konferencji Grupy Polskiej Stowarzyszenia Prawa Międzynarodowego pt. *Ewolucja immunitetów mających swoje źródło w prawie międzynarodowym* (2–3 grudnia 2010 r., WPiA Uniwersytetu Łódzkiego), który został następnie opublikowany w książce pokonferencyjnej (*Immunitet państwa. Nowe tendencje i wyzwania*, w: *Ewolucja immunitetów mających swoje źródło w prawie międzynarodowym*, pod red. I. Skomerskiej-Muchowskiej, Łódź 2014, s. 15-35.). Oprócz tego opublikowałem również trzy inne artykuły poświęcone immunitetowi państwa na tle orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, polskiego Sądu Najwyższego oraz Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości (*Immunitet jurysdykcyjny państwa – glosa do wyroku ETPCz z 23.03.2010 r. w sprawie Cudak v. Litwa* (współautor: M. Balcerzak, udział 50%), „Europejski Przegląd Sądowy” 2010, nr 11, s. 40-44; *State Immunity and War Crimes: The Polish Supreme Court on the Natoniewski Case*, „Polish Yearbook of International Law” 2010, t. 30, s. 235-262; *The Law of the State Immunity in the Case Concerning Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy)*, „The Law and Practice of International Courts and Tribunals” 2014, t. 13, s. 54-102). Na początku 2012 r. Pan Profesor R. Kwiecień zaprosił mnie w charakterze uczestnika do projektu finansowanego przez Narodowego Centrum Nauki pt. *Status państwa a systemowy charakter prawa międzynarodowego: ich związki i współzależność*. W jego ramach przygotowałem artykuł pt. *Immunitet państwa a systemowy charakter prawa międzynarodowego* opublikowany w książce grantowej pt. *Państwo a prawo międzynarodowe jako system prawa*, red. R. Kwiecień, Lublin 2015, s. 263-316). Wyniki swoich badań w ramach grantu zaprezentowałem na konferencji pt. *Legalizm w prawie międzynarodowym* (Warszawa, 8 czerwca 2015 r.), wygłaszając referat pt. *Immunitet państwa a systemowy charakter prawa międzynarodowego*. Wcześniej wystąpiłem z wykładem pt. *Some Intriguing Aspects of the Law of State Immunity* na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Saint-Louis (Saint Louis University School of Law, 18 września 2014 r.).

Prawo delimitacji obszarów morskich

Trzecią wyróżnioną tematycznie częścią składową mojego dorobku są wybrane zagadnienia międzynarodowego prawa morza. Dziedzina ta stanowi tradycyjny obszar badawczy Katedry Prawa Międzynarodowego UMK. Za inspirację służył mi również dorobek polskiej doktryny prawa międzynarodowego. Rozwój moich zainteresowań badawczych był możliwy także dzięki uczestnictwie w pracach Komisji Prawa Morskiego PAN. Swoje badania skoncentrowałem zwłaszcza na prawie delimitacji obszarów morskich. Jego analizy dokonywałem na tle najnowszych orzeczeń sądów i trybunałów międzynarodowych. W szczególności zajmowałem się metodologią delimitacji morskiej oraz zasadami słusznościowymi. Pierwszy mój artykuł na ten temat poświęciłem wyrokowi MTS w sprawie *Morza Czarnego (Maritime Delimitation in the Black Sea: The Romania v. Ukraine Case*, „Polish Review of International and European Law” 2012, t. I, nr 1-2, s. 109-151), a drugi koncepcji okoliczności uwzględnianych przy delimitacji obszarów morskich (*Koncepcja szczególnych (specjalnych) okoliczności uwzględnianych przy delimitacji obszarów morskich*, „Prawo morskie” 2014, t. 30, s. 181-199). Kolejne dwa artykuły zostały opublikowane w wiodących periodykach prawa międzynarodowego. Obydwa dotyczyły delimitacji morskiej w Zatoce Bengalskiej. Pierwszy z nich omawiał rozstrzygnięcie Międzynarodowego Trybunału Prawa Morza w sporze między Bangladeszem i Mjanmą (*The International Tribunal for the Law of the Sea on Maritime Delimitation: The Bangladesh v. Myanmar Case*, (współautor T. Wasilewski, udział własny 90%), „Ocean Development & International Law” 2014, t. 45, s. 123-170). Drugi poświęcony był rozstrzygnięciu arbitrażowemu w sprawie między Bangladeszem i Indiami (*A Commentary on Maritime Boundary Arbitration between Bangladesh and India Concerning the Bay of Bengal*, „Leiden Journal of International Law” 2015, t. 28, nr 4, s. 799-848). Efekty swoich badań w tym zakresie przedstawiłem na posiedzeniu Komisji Prawa Morskiego w ramach referatu poświęconego delimitacji obszarów morskich ze szczególnym uwzględnieniem szczególnych (specjalnych) okoliczności (Gdańsk, 14 maja 2014 r.).

Inne zainteresowania badawcze

Poza wyżej wymienionymi zagadnieniami moje zainteresowania badawcze obejmują także inne kwestie prawa międzynarodowego. Otóż w swojej pracy naukowej zajmowałem się m.in. klauzulą Martensa (*On the Martens Clause in International Law Today*, w: *I Warszawsko-Toruńskie Kolokwium Naukowe Praw Człowieka i Międzynarodowego Prawa*

Humanitarnego, pod red. T. Jasudowicza, M. Balcerzaka, J. Kapelańskiej-Pręgowskiej, Toruń 2009, s. 295-313), prawem traktatów (*Naruszenie normy krajowej przy wyrażaniu woli na związanie się traktatem. Podejście prawnomiędzynarodowe*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2007, nr 2, s. 41-60), fragmentacją prawa międzynarodowego (*Prawo międzynarodowe – fragmentacja systemu*, w: *Pluralizm prawny. Tradycje, transformacje, wyzwania*, red. D. Bunikowski, K. Dobrzeniecki, Toruń 2009, s. 303-328), podmiotowością państwa i uznaniem (*Bezpieczeństwo międzynarodowe w zakresie uznania państwa*, w: *Bezpieczeństwo międzynarodowe – szanse i zagrożenia*, red. J. H. Szlachetko, Gdańsk 2009, s. 27-42), opieką dyplomatyczną (*Istota i zasady prawa do opieki dyplomatycznej w prawie międzynarodowym* (współautor: T. Wasilewski, udział własny: 75%), w: *Człowiek i prawo międzynarodowe: księga dedykowana profesorowi Bogdanowi Wierzbickiemu*, red. nauk. M. Perkowski, J. Szymański, M. Zdanowicz, Białystok 2014, s. 541-565), terytorium (*Znaczenie map w rozstrzyganiu sporów terytorialnych*, w: *Państwo i terytorium w prawie międzynarodowym*, red. J. Menkes, E. Cała-Wacinkiewicz, Warszawa 2015, s. 48-74) oraz pojęciem sporu prawnego (*Pojęcie sporu prawnego w prawie międzynarodowym : uwagi na tle sprawy Wysp Marshalla przeciwko niektórym potęgom jądrowym*, „Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego” 2017, t. XV, s. 7-28). Znaczny wpływ na moje zainteresowania naukowe miały analiza najnowszego orzecznictwa międzynarodowego oraz staże naukowe w ośrodkach zagranicznych.

Chcę ponadto odnotować, że w moim dorobku badawczo-popularyzatorskim znajdują się m.in. następujące hasła encyklopedyczne o podstawowym charakterze: *Karta Narodów Zjednoczonych*, *Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości*, *organizacje międzynarodowe*, *Rada Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych*, *sądy międzynarodowe*, *Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych*, *kurier dyplomatyczny*, *kurtuazja międzynarodowa*, *opieka dyplomatyczna*, *uznanie*.

Odnosnie do udziału w krajowych i międzynarodowych projektach badawczych oraz współpracy naukowej, chciałbym wskazać, że brałem udział w projekcie finansowanym przez Komisję Europejską pt. *EU-China Dialogue* (2008-2012), w której rolę instytucji wiodącej pełnił *Irish Centre for Human Rights*, a instytucji partnerskich – kilkanaście ośrodków naukowych z państw Unii Europejskiej, w tym Zespół Badawczy „Dialog UE-Chiny” na Wydziale Prawa i Administracji UMK. Jak już wspomniałem, byłem uczestnikiem projektu finansowanego przez Narodowego Centrum Nauki i dotyczącego statusu państwa i systemowego charakteru prawa międzynarodowego (kierownik: Prof. dr hab. R. Kwiecień). Jestem również kierownikiem projektu finansowanego przez Narodowego Centrum Nauki

poświęconego ochronie uzasadnionych oczekiwań w prawie międzynarodowym. Kilkakrotnie przebywałem też na stażach naukowych w ośrodkach zagranicznych (British Institute of International and Comparative Law oraz Lauterpacht Centre of International Law, University of Cambridge) oraz odbywałem konsultacje w ośrodkach naukowych (m.in. King's College London, Université de Genève, Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law), jak również sądach i trybunałach międzynarodowych oraz organach międzynarodowych (Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Komisja Prawa Międzynarodowego). Fundusze otrzymywane w ramach grantów UMK oraz grantów NCN pozwoliły mi także na odbycie wizyt studyjnych w Hadze (Biblioteka Pałacu Pokoju) i Genewie (Biblioteka Narodów Zjednoczonych). Oprócz wskazanych wyżej wystąpień w zagranicznych ośrodkach brałem aktywny udział w konferencjach w kraju i za granicą. Między innymi w ostatnich latach wystąpiłem na panelu poświęconym konfliktowi ukraińsko-rosyjskiemu (Saint Louis University School of Law, 19 września 2014 r., referat pt. *The Legal Aspect of the So-called Secession of Crimean Peninsula*), Międzynarodowej Konferencji pt. *Damages for Violations of Human Rights – Domestic, Comparative and International Perspectives*, (WPiA Uniwersytetu Gdańskiego, 22-23 października 2015 r., referat pt. *The Concept of Damage and Injury in Public International Law*) oraz na Konferencji Naukowej pt. *Współczesne prawo międzynarodowe – idee a rzeczywistość*, połączonej ze Zjazdem Katedr i Zakładów Prawa Międzynarodowego (WPiA Uniwersytetu Szczecińskiego, Międzyzdroje, 17-19 maja 2017 r., referat pt. *Spór prawny w prawie międzynarodowym*). Szczegółowy wykaz mojej działalności konferencyjnej został zamieszczony w załączniku nr 4, pkt II.P. Wykaz moich osiągnięć dydaktycznych i popularyzatorskich również znajduje się w załączniku nr 4 do wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego.

Marin Kępcowski